

РОЗВИТОК СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті визначено основні тенденції розвитку вітчизняного ринку електронного книговидання, його характерні особливості та перспективи розвитку. Узагальнено та проаналізовано основні моделі системи розподілу електронних видань в Україні. Визначено, що формування нової для українських видавничих реалій системи розподілу продукції, яка забезпечуватиме розповсюдження легального електронного контенту інтернет-каналами, зможе стати для видавництва не лише додатковим способом отримання прибутку, а й джерелом вивчення читацького попиту і засобом освоєння нових ринків збуту видавничої продукції.

Ключові слова: електронні книги, електронна комерція, система розподілу, видавництва, інтернет-книгарня, електронна бібліотека, цифровий контент.

BEZPAL'KO I. R., BAZYLIUK V. B.
Ukrainian Academy of Printing, Lviv, Ukraine

DEVELOPMENT OF DISTRIBUTION OF ELECTRONIC EDITIONS AND ITS PLACE IN PUBLISHING AND PRINTING ACTIVITY IN UKRAINE

The aim of the research – to define the major trends of the development of the domestic market of electronic publishing, its characteristics and prospects of the development, to summarize and analyze the basic models of the distribution of e-books in Ukraine. It was determined that the introduction of marketing communications, the attraction of new interactive technologies, that can make an e-book exclusive and stimulate increased demand for such publications will be the prerequisites of successful development of market of electronic publishing and distribution system. Thus, the formation of new distribution system of e-books for the domestic publishing realities in Ukraine, which will provide the legal distribution of digital content in the online-channels, can be for the publishers not only the way of getting additional profit, but also the source of research of the reader demand and the tool of capturing the new markets for the published products

Keywords: e-books, the book market, the system of distribution, publishing, Internet-bookstore, e-library, digital content.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток інформаційних технологій, зростання популярності електронних книг і пристроїв для їх читання змушує книговидавців адаптуватись до нових умов ринку. Розширюючи спектр своїх послуг, видавництва змінюють модель бізнесу, активно входячи в електронний бізнес.

Електронні книговидання найбільш поширені у навчальній сфері, оскільки як шкільна, так і середня та вища освіта впроваджують у свою систему програми навчання, орієнтовані на електронні підручники та комп'ютерні освітні технології. У багатьох випадках частковий або повний перехід на електронне забезпечення навчальними матеріалами цілком виправданий. Ефективність такої заміни тим вище, чим більше розмаїття навчальних посібників і нижче їх тиражі.

Досить широко поширеними є електронні довідкові та наукові видання, які через зручність пошукових систем є простими засобами отримання необхідної інформації в короткій термін, що, в свою чергу, значно підвищує продуктивність та економить час.

В умовах розвитку інформаційних технологій видавництва мають враховувати той факт, що електронні книги є дієвим засобом диверсифікації їх діяльності та розширення читацької аудиторії. Згідно дослідженнями, здійсненими компанією "Lulu Enterprises", видання і реалізація електронних книг викликає пошавлення продажів друкованої продукції [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розподілу електронних видань в Україні в наукових працях приділено недостатньо уваги. Деяку інформацію про ритейлерів електронних видань можна знайти у виданнях, присвячених дослідженню видавничого ринку України [2, 3]. Моделі розвитку електронного книговидання за кордоном розглянуті В. Каїді [4]. Проблема розробки та популяризації електронних навчальних підручників з вивченням досвіду США висвітлено П. Полянським [5]. Спробу аналізу цифрової дистрибуції на книжковому ринку України здійснила М. Женченко [6].

В умовах прискореного розвитку сучасних інформаційних технологій підвищується актуальність дослідження питань розвитку системи розподілу електронних видань у вітчизняних умовах ринку з виокремленням певних тенденцій, особливостей та факторів успішного розвитку такої системи.

Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку вітчизняного ринку електронного книговидання, його характерних особливостей та перспектив розвитку, а також аналіз моделей системи розподілу електронних видань та відповідно популярність їх використання представниками українського видавничого ринку, та прогнозування перспектив її подальшого розвитку на українському книжковому ринку в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Рівень розвитку електронного книговидання в різних країнах

неоднозначний. Електронні книги у США набули більшої популярності (за окремими оцінками електронні книги становлять 30% книжкового ринку США), ніж у Європі (даний показник тут в середньому не перевищує 15%). Низькі витрати і вищі прибутки електронних книг стали визначальними для видавців Нового світу. Більш консервативні європейці вбачають більше ризиків, ніж можливостей, та сумніваються в цифрових перспективах галузі. Проте час і ринок диктують свої правила, що підтверджує активне зростання обсягів реалізації електронних книг, зокрема, у Великобританії, Німеччині, Австрії, Франції, Італії, Польщі, Словенії, Іспанії та Швеції.

В Україні ринок електронного книговидавництва досить молодий та розвивається значно повільніше. За даними Української асоціації книговидавців та книгорозповсюджувачів [2] загалом читають 33–35% українців, з них 10% віддають перевагу електронній книзі. Обсяги електронних видань оцінити важко. Це пов'язано, перш за все, із неготовністю українців платити за електронну книгу. Більшість споживають нелегальний контент, що «забирає» потенційні прибутки видавництва. За даними досліджень GFK Ukraine, «піратська» частка на ринку електронних видань становить близько 85%. За різними оцінками у вільному доступі на численних «піратських» сайтах є по 35–40 тисяч назв видань українського виробництва і близько 250 тисяч назв видань Російської Федерації [7].

У світі відомими розповсюджувачами електронної книги є сайти Amazon, B&N, Kobo, Google Books, Gardners Books, Ingram Digital, OverDrive та Libreka.

Поява перших посередників у системі розподілу електронних видань пов'язана із компанією "PocketBook Global", яка у 2008 р. за прикладом Amazon.com та Apple створила інтернет-магазин Bookland.net.ua, де можна було придбати ліцензійні книги та журнали українських та російських видавництв.

Кількість легальних учасників ринку електронного книговидавництва в Україні поки що невелика, проте існує значний потенціал розвитку даної галузі.

На сучасному цифровому ринку України використовують різні моделі системи розподілу електронних видань (рис. 1).

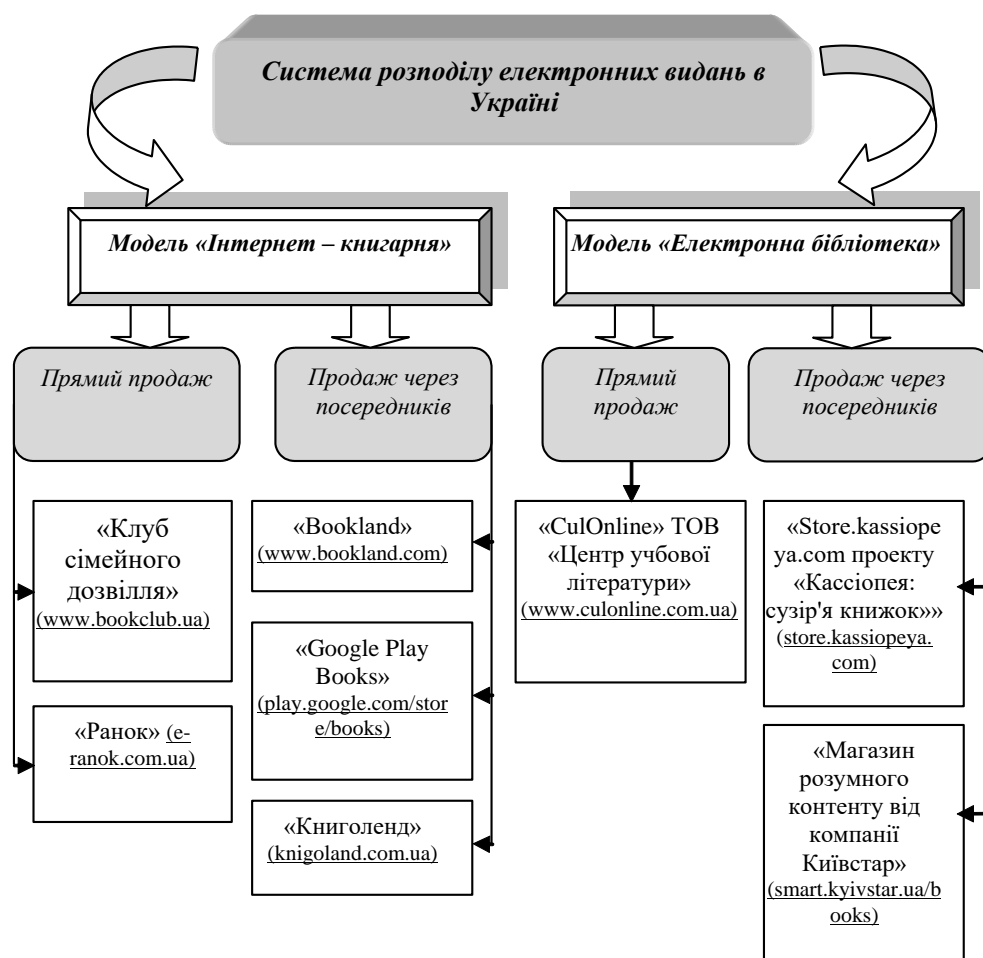

Рис. 1. Моделі системи розподілу електронних видань в Україні

Найбільш поширеною є модель «інтернет-книгарня», що передбачає реалізацію цифрового контенту як через прямий продаж, так і за допомогою посередників. Прямий продаж цифрового контенту

використовують лише два українські видавництва, які мають широку читацьку аудиторію та значні економічні можливості — «Клуб сімейного дозвілля» (пропонує електронні видання у різноманітних незахищених форматах на сайті видавництва (www.bookclub.ua) паралельно з друкованою видавничою продукцією) і «Ранок» (продає електронні книги у спеціально створеній інтернет-крамниці E-RANOK (e-ranok.com.ua)).

Модель «електронна бібліотека», за якої читач купує лише доступ до контенту на певний період (до окремих електронних видань або пакету книг), на українському ринку репрезентують онлайн-бібліотека навчальної літератури CulOnline.com.ua ТОВ «Центр учбової літератури» (застосовують прямий продаж), електронна бібліотека Store.kassiopeya.com проекту «Кассіопея: сузір'я книжок», а також електронна бібліотека «Магазин розумного контенту» від компанії «Київстар» [6].

Аналіз та характеристику цифрового контенту учасників ринку електронного книговидання в Україні узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика цифрового контенту учасників ринку електронного книговидання

<i>Ресурс</i>	<i>Асортимент</i>	<i>Формати</i>	<i>Оплата</i>
<i>Bookland</i>	Представлено понад 2 млн книг, українською мовою – понад 5000 книжок. Тематично репрезентовано всі категорії – від освітніх видань до художніх. Добре представлена сучасна українська література – труднощів з книгами популярних українських письменників і поетів немає. Це книжки від видавництв «Клуб Сімейного Дозвілля», «Фоліо», «Ранок», «Видавництва Старого Лева» тощо.	fb2, html, lrf, pdf, rb, rtf, txt.	платіжною картою Visa, MasterCard через LiqPAY, Приват24; WebMoney, Єдиний гаманець, Яндекс.Гроші, Термінали України.
<i>Google Play Books</i>	Пропонує надзвичайно широкий вибір творів, і не лише українською, а й усіма іншими іноземними мовами. Представлені жанри: навчальна, довідкова, історична, бізнес-література, про здоров'я, кулінарію, захоплення. Можна знайти відскановані стародруки, монографії, наукові праці, що корисно для тих, хто здійснює наукові дослідження.	читати можна тільки онлайн у браузері чи за допомогою додатку Google Play Books для пристроїв з ОС Android.	платіжною картою. Вимагає обов'язково при-в'язати її до облікового запису
<i>Книголено</i>	У цьому інтернет-магазині поряд із можливістю придбання друкованих видань представлено 1012 книг в е-форматі. Широкий вибір навчальної літератури — збірники завдань, посібники з різних шкільних предметів, методичні матеріали для вчителів, ілюстровані енциклопедії. Представлені книжки здебільшого українськомовні, але є й російською мовою.	pdf	SMS, платіжною картою Visa, Mastercard через LiqPAY (ціни, як правило, нижчі у 1,5-2 рази.
<i>CulOnline</i>	Надає власні книги (близько 700 книг) у користування через вебінтерфейс на умовах платного доступу до пакета книг. Сплативши його вартість користувач протягом передплаченого періоду отримує книги, які входять до оплаченого пакету, а також ті, які надруковані протягом періоду передплати та додані в пакет, і має можливість копіювати частково фрагменти тексту. Можна замовити й книги лише окремих тематичних груп — "Фінанси", "Економіка", "Менеджмент", "Маркетинг", "Правова література", "Гуманітарні науки", "Природничі та технічні науки".	pdf	Оплата за повний пакет шляхом передплати на рік чи півроку або ж передплата окремих розділів (тематичних груп) на рік.
<i>Store.kassiopeya</i>	Асортимент електронної бібліотеки складає дитяча література, бізнес, комп'ютерна, медична, технічна, навчальна, художня періодика, науково-популярні, природничі, гуманітарні науки. Переважно російською мовою, але українські книжки також представлені.	Читати можна онлайн, користувач отримує доступ до віртуальної полиці, з оплаченими ним книжками.	Користувач сплачує за підписку на читання книжки – переважно на рік, у деяких випадках – на місяць.
<i>Магазин розумного контенту від Київстар</i>	Сервіс створений для абонентів Київстар. Для користування ним потрібно авторизуватися за допомогою номера телефону. З комп'ютера можна безкоштовно читати деякі книжки без авторизації. Є окремі додатки для операційних систем Android та iOS. Вибір книжок досить великий як російською, так і українською мовами. Пошук книжок можна здійснювати за жанром, автором чи колекцією (наприклад, «Екранізовані твори», «Книжки до зимових свят», «Література непростих часів» та інші). Окремо виділена рубрика з творами, які входять до шкільної програми, щоб учням було легше їх шукати.	Читати можна онлайн у браузері або у додатках на пристроях з ОС Android та iOS	Стягується плата (2,8 грн за тиждень або 0,43 грн за день) за користування з мобільного рахунку абонента.

Аналіз цифрового контенту українських видавництв інтернет-крамниці Bookland станом на вересень 2016 року (таблиця 2) дає зробити висновки про те, що як майданчик для продажу своєї цифрової продукції її використовували лише 20 українських видавництв, які пропонували понад 5 електронних видань, а з них лише 7 видавництв пропонували понад 60 книг.

Таблиця 2

Аналіз цифрового контенту українських видавництв на bookland.com

№ п/п	Назва видавництва	Кількість книг	№ п/п	Назва видавництва	Кількість книг
1	Клуб сімейного дозвілля	523	11	К.І.С.	22
2	Ранок	406	12	Мост Паблішінг	21
3	Навчальна книга - Богдан	350	13	Нора - Друк	20
4	Фоліо	271	14	Підручники & Посібники	15
5	Кондор	126	15	Літопис	12
6	Гімназія	106	16	Зелений пес	11
7	Видавничий Дім «Школа»	63	17	Ніка - Центр	11
8	Видавництво Анетти Антоненко	27	18	Критика	6
9	Дулби	27	19	Перун	6
10	Видавництво Старого Лева	23	20	Кальварія	5

Лідером у представленні цифрового контенту на Bookland є Клуб сімейного дозвілля, що представляє 178 видань українською мовою та 345 видань російською мовою.

Таким чином, можна зробити висновок, що організацій, які займаються видавництвом електронних видань на постійній основі, в Україні досить небагато. Тому говорити про масовий розвиток електронного книговидання на українському книжковому ринку ще поки рано.

При виробленні рекомендацій щодо подальшого розвитку системи розподілу продукції, яка забезпечуватиме розповсюдження легального електронного контенту інтернет-каналами, слід враховувати характерні особливості ринку електронного книговидання, а саме: поступове зростання частки та обсягу електронних видань відповідно до обсягів зростання інформації (офіційний приріст вітчизняних періодичних електронних видань в середньому становить 8% і в цілому відповідає загальній світовій тенденції), інтерактивність, мультимедійність, мобільність електронних видань, можливість поєднання первинних електронних видань з вторинними.

Серед основних факторів, що гальмують розвиток електронного книговидання та ефективний розподіл такого виду продукції на вітчизняному ринку, слід назвати наступні: недостатня правова підтримка електронних книг, зокрема, щодо уточнення понятійного апарату, регламентації системи виробництва та реалізації електронних книг шляхом розробки відповідного спеціального закону та вдосконалення чинного законодавства; значне поширення інтернет-піратства в системі електронних інформаційних ресурсів; загальне падіння культури читання; низька платоспроможність українських громадян; відсутність єдиної системи обліку, зберігання, розповсюдження електронних книг, а також системи виробництва такої продукції; відсутність відмінностей друкованих та електронних книг; недостатня ефективність механізмів державного протекціонізму для українського книжкового бізнесу; відсутність маркетингової щорічної аналітики: звітів, прогнозів, статистики тощо.

Висновки

Отже, розвиток системи розподілу електронних видань свідчить про тенденції трансформації книговидавничої галузі в Україні. Активне використання сучасних інформаційних технологій як у сфері бізнесу, так і в повсякденному житті більшістю споживачів, домінування електронних видань у процесі отримання необхідної інформації спричиняють зміни у культурі читання, у формуванні особливого електронного комунікаційного середовища, розширенні каналів розповсюдження електронних видань (безпосередньо від автора, через електронні книгарні, електронні бібліотеки чи традиційну систему книго розповсюдження). Електронні канали комунікації охоплюють читацьку аудиторію в значно більшому масштабі, ніж традиційні, й надають можливість знаходження своєї ніші багатьом суб'єктам книговидавничої діяльності в електронному просторі. Розвитку ринку електронного книговидання та системи розповсюдження такого виду продукції сприятиме впровадження системи маркетингових комунікацій у традиційне та електронне середовище, що, в свою чергу, заохочуватиме користувачів до придбання електронних видань та пристроїв для їхнього читання. Такі заходи потребують як державної підтримки, так і усвідомлення вітчизняними книговидавцями та суб'єктами розповсюдження необхідності залучення новітніх інтерактивних технологій, які можуть зробити електронну книгу ексклюзивною та стимулювати підвищений попит на такі видання.

Формування нової для українських видавничих реалій системи розподілу продукції, що забезпечуватиме розповсюдження легального електронного контенту інтернет-каналами, зможе стати для

видавництв не лише додатковим способом отримання прибутку, а й джерелом вивчення читацького попиту і засобом освоєння нових ринків збуту видавничої продукції.

Напрямами подальших наукових досліджень є визначення особливостей функціонування українських електронних видавництв та популяризація українських книг та їх авторів за кордоном.

Література

1. Линдер М. Lulu.com обнаружила корреляцию между электронными и бумажными книгами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://printbusiness.ru/lulu-com-obnaruzhila-korreljaciyu-mezhdu-elektronnymi-i-bumazhnymi-knigami/>. – (Дата звернення : 2.09.2016).
2. Офіційний сайт Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uabooks.info/ua/ukrainian_association_publishers/. – (Дата звернення : 3.09.2016).
3. Гетьман Є. Чи є майбутнє у друкованій книзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/10/31/400990/>. – (Дата звернення : 3.09.2016).
4. Каїді В. До питання розвитку електронного книговидання за кордоном / В. Каїді // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 11. – С. 6–9.
5. Полянський П. Про переваги і вразливі місця електронних підручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/16840/. – (Дата звернення : 4.09.2016).
6. Женченко М. Цифрова дистрибуція на книжковому ринку України / М. Женченко // Вісник книжкової палати. – 2013. – № 10. – С. 3–5.
7. Вишлінський Г. Дослідження читання книжок в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/Kyivstar/report-gfk-reading2014for-uploading-38932265>. – (Дата звернення : 2.09.2016).

Надійшла 10.11.2016; рецензент: д. е. н. Штангрет А. М.